

א.ח.י. "חיפה" (איברהים אל אול)

1962-1961

סא"ל (מיל.) יהודה בן-צור - דצמבר 1996.

תיאורי הפעילות מבוססים על זכרוני.

שירתתי כמפקד המשחתת שתי תקופות :

א. בשנים 61-62. ב. במלחמת "ששת הימים".

כמפקד האניה- וכן מטעמי נוחות - אני מרשה לעצמי לתאר את הפעילות בגוף ראשון, אם כי ברור, ובהגדרה, שמדובר בעבודת צוות.

כהכנה למנוי הנכסף של מפקד משחתת, שירתתי בשנה שקדמה לכך, ב 1959, כסגן מפקד א.ח.י "אילת". היתה זו שנת פעילות אמונים שגרתית בה, החריג היחידי הזכור לי, הוא השתתפותנו בצלומי הסרט "אקסודוס" בנמל פמגוסטה, קפריסין. כממונה על הארגון באניה ותוך כדי פקוח על קיום שגרת האמונים, תרמתי ליצירת "חריג" בסדרי הארגון, שהיו מבוססים על המסורת הבריטית הקשוחה. תוך זמן קצר התברר לי שבעת הפלגה אין אפשרות לאמן את מערכת התותחנות משום שמשמרות הגשר היו מורכבות מימאי מערכת התותחנות. הפתרון היה להוסיף משמרת רביעית, מבוססת על ימאי טנ"צ, ולקבוע את אימון מערכת התותחנות בשעות שהמשמרת אוישה על ידי מחלקה זו.

ב- 1 בדצמבר 1960 זכיתי למנוי מפקד א.ח.י "חיפה". תקופת הפעילות בשנתיים הבאות היו גדושות אמונים. האירועים הבולטים הזכורים לי מתקופת פקוד זו הם :
א. ההפלגה עם חניכי קורס חובלים לחו"ל בינואר 1961.
ב. הפלגה, במסגרת השייטת, לנאפולי באוקטובר-נובמבר 1961.

מאז לכידתה ב- 1956, נמנע חיל הים משיגורה לנמלי חו"ל מחשש של התנכלות מצרית. לאחר כחמש שנים הוחלט שהגיע הזמן לשלבה בסבב הסיורים בנמלי חו"ל, במסגרת הפלגות הסיום של קורסי החובלים.

וכך, כחודש לאחר מנויי הפלגנו ל"בקורים מבצעיים" במלטה ובקורסיקה - מבצע "בני נעורים".

ב- 8 בינואר 1961, עזבנו את נמל חיפה בסערה מזרחית עזה שהעמידה אותי במבחן ראשון של שליטה ותמרון (את שובר הגלים נאלצתי לעזוב בתנועה אחורה). בארבעת ימי ההפלגה לנמל ולטה היים סער ורגש, אך תכנית האמונים, שנועדה להטמיע בחניכי קורס החובלים את התאוריה שלמדו במהלך הקורס, קוימה במלואה.

על אף הגדרת הבקור כ"מבצעי", נתקבלנו על ידי הצי הבריטי בכל הסממנים של "בקר רשמי". כתבה על הבקור הצפוי התפרסמה בעתונות המקומית וכתבה נרחבת פורסמה למחרת היום, ב- 13 בינואר 1961 על ידי ה"טיימס של מלטה": "ידיד ישן תחת דגל חדש", כשהכוונה כמובן ל"איברהים אל אוול", ששהתה במלטה בשנת 1956 עד למשבר סואץ, שהביא, בסופו של דבר, ללכידתה על ידי א.ח.י "יפו" ו"אילת" ב- 31 אוקטובר 1956. מיד לאחר ההתקשרות (נווט הנמל שהצביע על מקום העגינה המיועד, שאל אותי: "אתה או אני". חייכתי והוא הגיב ב"אני מבין" וחזר לפנה בגשר עם כוס קפה בידו), נצמד אלי קצין קישור חגור חרב. תכנית הבקור העמוסה כללה אירוח (בנפרד) של כמה אדמירלים (בנוסף לארוח חובה של האדמירל, מפקד הבסיס, הגיע לבקור קצר גם אדמירל בינגלי, מפקד הצי הבריטי בים התיכון וכוחות נאטו - שהיה בשש-שבע דרגות "גדול" עלי - וכן אדמירל נוסף, שביקש לבקר "מסיבות נוסטלגיות" - ב- 1940 הוא היה מפקד א.ה.מ. "מנדיף", שם הבתולים של א.ח.י. "חיפה", ששירתה קודם לכן בשלושה ציים: הבריטי, הסיני, והמצרי), ארוחת צהריים במעונו של מפקד בסיס מלטה, "קוקטיל פרטי" באניה וארוחת ערב "לא פורמלית" משותפת לקציני האניה וקציני שייטת משחתות, ששימשה כמארכת ישירה שלנו.

על הבקור העיבה התמוטטותו של אחד מקציני האניה, שהובהל, עם כניסתנו לנמל, לבית החולים של הצי הבריטי. התברר שהוא "חטף" התקפת "אפנדציט" חריפה והושאר בביתה"ח למעקב.

בבוקרו של היום השלישי, העירו אותי משנתי ונתבקשתי לאשר קבלת מברק "מיד" בדבר "התרעת סערה", שהופץ לכל כלי השייט שעגנו בבסיס.

בשעות הצהריים יצאתי עם אחד מעסקני הקהילה היהודית במלטה לבית הכנסת, על מנת להעניק להם תנ"ך מהודר (הוצאת צ.ה.ל). בשובי לאניה, שהתנדדה קשות מעוצמת הסערה (כתב צבאי צעיר, זאב שיף, שנלווה להפלגה, פרסם כתבה ב"הארץ" 31 בינואר 1961 בה הוא ציין שעוצמת הסערה הגיעה לדרגה 9), קידמו אותי שתי הודעות לא משמחות, בהמעטה.

ראשית, טלפנו מביה"ח וביקשו מיד רב צבאי או את מפקד האניה ושנית, נתבקשנו - ללא הסבר - להקדים את יציאתנו עוד באותו יום (היינו אמורים להפליג למחרת בבוקר), בעיצומה של הסערה.

מהרתי לבית החולים, מודאג - זו לא מלה. הבקשה לשלוח רב נראתה בעיני כשקולה לנוכחות כומר לצרכי וידוי אחרון. מנהל בית החולים בדרגת קפטיין (צי) דווח לי ש"הפציינט" שלנו שרוי במצב בו עשויה להידרש התערבות כירורגית מידית ועל כן הוא מבקש מראש את אישורי, אם וכאשר יהיה צורך בניתוח. לשאלתי מי ינתח, השיב שהוא אישית. שוחחתי עם הקצין שלנו ולאחר מכן אישרתי את הבקשה. הודעתי לקפטיין שאני מפקיד את הצעיר בידי ובקשתי שלאחר החלמתו יסייע לו הצי הבריטי לשוב ארצה (בנוסף לכך הפקדתי לזכותו 50 סטרלינג). למיטב זכרוני הוא חזר ארצה כמה ימים אחרינו, אך לא זכור לי שהוא התיצב באניה לדווח את שעבר עליו.

חזרתי לאניה בעיצומה של הסערה והתחלנו בהכנות ליציאה. קצין הקישור הודיע לי שהנווט לא ילווה אותנו עד לפתח הנמל, משום שמצב הים לא יאפשר לסירה שלו לצאת מעבר לפתח וכי הוא יימצא בגוררת, שתימצא בכוננות לסייע לנו ל"סובב" את החרטום "אל הרוח", בכיוון לתעלת היציאה מהנמל לים הפתוח. עם ניתוק כבלי ההתקשרות ניסיתי ל"סובב" את החרטום בכוחות עצמנו, אך הדבר לא צלח בידי. בקשתי את סיועה של הגוררת והפניתי את חרטום האניה כלפי התעלה המובילה ליציאה מהנמל. בשל רוח הצד החזקה נאלצתי להגביר את מהירות ההפלגה ל"חצי קדימה" (בתנאים רגילים מהירות המכונה בעת תימרונים בנמל הינה "לאט קדימה") לאורך כל התעלה (כמה מאות מטרים), הישר לתוך גלי החוף. משברי הגלים הגיעו עד לגשר שלא לדבר על "צוות החרטום", שנעלם מעיני בתוך הגלים (קצין החרטום גילה תושיה והצמיד את הצוות לתותח החרטום כשכולם משלבים ידיים). בהדרגה הקטנתי מהירות עד שיצאנו מתחום גלי החוף. (לימים פגשתי את מפקד שייטת המשחתות שאירחה אותנו. הזכרתי לו את יציאתנו אל תוך הסערה והוא הגיב כלאחר יד, שבהיותו מפקד משחתת הוא איבד שני מלחים ביציאה מעין זו בעת סערה).

הבקר במלטה תרם להצלחת א.ח.י "חיפה" במלחמת "ששת הימים". בעת הפעלת הגל"צ נתגלו מעת לעת תקלות. אנשי המספנה "הרימו ידיים" בשל מחסור חמור בחלקי חילוף. בפגישת ההכרות עם קצין הקישור הוא הודיע לי שלא נהסס לפנות בכל בקשה שתעלה והצי הבריטי יעשה כמיטב יכולתו לסייע. למחרת היום הגשנו לו רשימת חלקי חילוף עם מספרים קטלוגיים מקוריים של הצי הבריטי. להפתעתנו, על אף שדגם משחתות "הנט" לא היה בשרות הצי הבריטי, נמצאו החלקים על המדף ורכשנו אותם במחירי מציאה (מחירון שחייב את אניות הוד מלכותה).

בדרכנו ממלטה לאגיקסיו, "בירת" קורסיקה חלפנו ליד סרדיניה. ניצלנו את ההזדמנות ונכנסנו למפרץ שומם למנוחה (מהסערה שפקדה אותנו במלטה) ולצחצוח האניה לקראת הביקור הבא. להפתעתנו "הצי" הצרפתי באגיקסיו היה מורכב מסא"ל, מפקד שדה תעופה של הצי, שהיה ריק ממטוסים וטייסים, ונגד אפסנאי, שטיפל במשפחתו של הקצין (שהיה אב לשלושה עשר ילדים), ותו לא. מאידך זכינו לבקור של קונסול ישראל במרסיל ש"ניצל" את בקורנו ליצירת קשרים מקומיים באמצעות טקסים ומסיבת קוקטיל. ארוח האישים היה כפול מהמקובל. ראשון כמובן היה "מפקד" הצי במקום, ואחריו בנפרד - גנרל, מפקד דיביזיה שחנתה בקורסיקה, ראש העיר ומושל קורסיקה. הקונסול העלה רעיון להניח זר פרחים על קברו של "החיל האלמוני". בעת "הביקור החוזר" לאישים הנ"ל הוא העלה את הרעיון. שלושה דחו בנימוס, בנימוק שאין ברשותם האמצעים לעריכת הטקס. הגנרל, שהיה אחרון נאלץ להסכים מפני שאמרנו לו ששלושת קודמיו אמרו שהוא יבצע זאת. לשאלתו, כמה חילים להקצות למשמר הכבוד, עלה בלבי הרעיון שקורס החובלים יתאים למשימה זו והשבתי לו 20 + קצין. וכך, מבלי משים, הורכב משמר כבוד שמנה 42 איש - מחציתו צרפתי ומחציתו ישראלי - משמר כבוד המוקצה בטקסים לנשיאים ומלכים.

למקום הטקס הגיעו חניכי קורס החובלים בצעידה. הכח הצרפתי הגיע עם תזמורת. הגעתי ברכבו הפרטי של הסא"ל הצרפתי, ששימש בעת הטקס כ"שליש" שלי. "דקת הדומיה" בעת שהנחתי את הזר נראתה בעיני כנצח וכשצעדתי אחורה, הופנית ללחיצת יד לכל נכבדי העיר, לרבות רב הקהילה היהודית.

ההפלגה הביתה חלפה כמעט ללא אירוע מיוחד. בשל קבולת הדלק הנמוכה של מיכלי האניה, ניתנה לנו אופציה לתדלוק בדרך, בנמל מסינה. לא אהבתי את הרעיון של כניסה קצרה לנמל ולו רק משום שלא ניתן לאפשר לכל אנשי הצוות לרדת לחוף. בדקנו את תחזית מזג האויר והחלטתי "להסתכן" ולהגיע ישירות לחיפה. הפלגנו ב"מהירות שיוט", כ- 13 קשר ובדקנו את צריכת הדלק פעמיים ביום. ארבעת הימים הראשונים חלפו בשלום ורק לקראת היום האחרון החלה סערה מזרחית שאילצה אותנו להאט מהירות והגדילה את צריכת הדלק. "סוף טוב הכל טוב" - הצלחנו להגיע בטפות הדלק האחרונות, לא לפני שהשלמנו מטווח ירי כחלק מתכנית אמון החובלים החדשים. בסוף אוקטובר 1961 הפליגה שייטת המשחתות ל"בקור מבצעי" בנאפולי. לקראת הכניסה לנמל הצטרפה גם הצוללת א.ח.י "רהב". מטרת ההפלגה - אמון חניכי קורס חובלים וכ"מוצר לוואי" אמון פלגתי של השייטת כגון, תנועת עקלתון במסגרת לוחמת נצ"ל, העברת ציוד ואנשים וירי על מטרה שנגררה על ידי אחת המשחתות. בא.ח.י "חיפה תורגלו קציני המשמרת בהצלחת "אדם בים".

הביקור בנאפולי נמשך שבוע ימים. את הערב האחרון "ניצלו קציני ה"חיפה": לגבוש חברתי - ארוחת ערב משותפת במסעדה קטנה, שנסגרה בפני אחרים.

שני ארועים שאירעו בהפלגה חזרה, בערב האחרון - למעשה בשעת ארוחת הערב - בהיותנו דרומית לקפריסין, נחרטו בזכרוני :

(א). הראשון - התקלות בצוללת בצלילה.

(ב). והשני - הצלת "אדם בים" - אמת.

ההתקלות בצוללת - בשעת ארוחת הערב קבלתי טלפון מקצין המשמרת בדבר דווח מאחי "יפו" על גלוי צוללת. מאחר ובאותה שעה נעה השייטת בעקלתון במסגרת תרגיל נצ"ל ובאניות קוימה משמרת גל"צ הוריתי לקצין המשמרת להזעיק את כל צוות הגל"צ והמ.י.ק בלבד. תוך כדי "ריצה" לגשר חשבתי בלבי שאנו במים בינלאומיים ועל כן הצוללת אינה בהכרח אויב, עד לזהוי ודאי.

לפני העליה לגשר פתחתי את דלת חדר המ.י.ק ובקשתי שיצביעו בפני על מיקומה של הצוללת. "איזה צוללת" ? שאל אותי אחראי המשמרת. המשכתי לגשר. תוך כדי תהליך ההתרגלות לחשיכה, שמעתי במערכת הקשר דווחים מאחי "יפו" - באותה עת "אנית הדגל" - שכללו כוונים וטווחים. שאלתי את קצין המשמרת אם נתקבלה הוראה כלשהי מהמשט ונענתי בשלילה. הוריתי להודיע ל"יפו" שאנו מבקשים שהדווחים יועברו ברשת המ.י.ק ולא ברשת הגשר (כפי שהנוהל וההגיון מחייבים). על אף הבקשה, נמשכו הדווחים ש"נזרקו" לחלל הגשר. מאחר ומערכת המ.י.ק לא שולבה בתהליך, חישבתי בראשי את מיקומה המשווער של הצוללת ביחס אלינו והגעתי למסקנה שהיא נמצאת "אי שם" בין ה"יפו" וה"אילת", מחוץ לטווח הגל"צ שלנו. בהעדר הוראה כלשהי מהמש"ט, איבדתי ענין וחזרתי לארוחת הערב שנקטעה.

בדרכי לחדר האוכל נזכרתי בפגישה, שנערכה כשלוש שנים לפני כן, ב- 1958, של חניכי "הקורס המתקדם החילי" (מקביל פו"מ) עם עזר ויצמן שהיה אז רמ"ח אויר. בדבריו על הערכות חיל האויר למבצע "קדש" הוא סיפר, בשפתו הציורית, כי את התדריך האחרון לטייסים הוא סיים במשפט "חברה, זו מלחמה. תשכחו מהנוהלים". בדיון שהתפתח לאחר מכן הוא הסביר שכוונתו היתה שאם הטמעת את הנוהלים בעת שלום, אין צורך לחשוב עליהם בעת מלחמה. והמבין יבין.

"אדם בים", אמת - כאמור לעיל, תורגלו קציני המשמרת בדרכנו לנאפולי ב"הצלת" "אדם בים" (מצוף עם דגל).

לקראת סיום הארוחה, טלפון נוסף מהגשר: "אדם בים". זינקתי לכיוון הגשר. בדרכי פתחתי מירכתי האניה. YARD את דלת חדר המ.י.ק והוריתי לאחראי משמרת לסמן מטרה 200 ירד בגשר, לפני שהספקתי לשאול את שאלתי הראשונה ולהתרגל לחשיכה דווח לי קצין המשמרת (בומי ברקאי ז"ל, לימים סגן מפקד הצוללת "דקר") שאנחנו באמצע ה-"בוטקופ"

(שימוש בהגה במגמה להחזיר את האניה בנתיב נגדי "מעל" לנתיב בו הפלגנו). מיד הוריתי להזעיק את הצוות ל"עמדות קרב" ("למה" ? שאל אותי סגני. "כשאתפנה, אסביר" השבתי). עם השלמת הסבוב הוריתי לעצור מכונות. "תודיעו ל"יפו" ו"אילת" "אדם בים" וכי עליהן להתיצב משני צדי ה"חיפה" ולהפעיל זרקאורים". עם השלמת תפישת "עמדות הקרב", הוריתי את ההוראות הבאות : א. הפעלת זרקאורים. ב. העברת צוותי התותחים לשתי הסירות, מנוע ומשוטים, והורדתן עד לקו המים בכוננות לשיוט. ג. פיזור צוותות בקרת נזקים לאורך הספונים. בשלב זה התפניתי לברר מיהו "האדם בים". תוך זמן קצר התבררה התמונה. אחד המכונאים, שנחשד בגניבת כספים מחברו וידע שהוא צפוי לחקירת מצ"ח, קפץ לים עם חגורת הצלה, לא לפני שנפרד מחברו. אותו חבר צלצל מחדר המכונות לגשר ודווח. עם המידע הזה הערכתי שרצוי להמשיך בנתיב החוזר כ- 250 ירד נוספים. כשעצרנו את המכונות בשנית, נתקבל טלפון מהירכתיים שנשמעות צעקות מימין לאוניה. הפנינו זרקאורים וקלטנו את ה"תכשיט". תוך דקה הגיעה אליו סירת מנוע ושלפה אותו מהים.

אינני מתימר להבין במה שנקרא "נפש האדם". לו הייתי חושב שאדם סביר מסוגל לעשות מעשה כזה הייתי מציב עליו שמירה מרגע שהודעתי לו שהוא יחקר על ידי מצ"ח. באותו ליל נובמבר צלפה רוח צפונית קרה והים הפך ל"אגם ברבורים", שהקשה על תנאי הגלוי. הסכוי שלא נמצא אותו עד הבוקר, אם בכלל, היה גבוה ביותר. לו הוא לא היה צועק כשחלפנו לידו יתכן שלא היינו מגלים אותו.

כשהוא הועלה לסיפון, הראו מחוגי השעון שחלפו 15 דקות מהרגע שנתקבלה ההודעה הראשונית ועד למשיתו מהמים ... את ארוחת הערב סיימתי לאחר מלעלה משעתיים. בתחקיר שערכתי לא נמצא פגם בסדרת ההחלטות, ההוראות והבצוע בכל הרמות, ובאשר לשאלת הסגן, מדוע היה צורך להזעיק את הצוות ל"עמדות קרב", התשובה היא פשוטה. בשייטת לא היה נוהל לאזעקת הצוות לעמדות למקרה של "אדם בים". כל הצוות נדרש על מנת לקבל תגובה מהירה ויעילה של חדר המכונות, תצפיות, זרקאורים, והפעלת הסירות וכיו"ב, כאמור לעיל. בתרגולים הסתפקנו בצוות קטן שזרק את המצוף לים ושלה אותו בהתאם להוראות מהגשר.

כשחזרנו לחיפה התברר לי שבכל זאת נעשתה "שגיאה" אחת. ההודעה ל"יפו" ו"אילת" היתה "אדם בים". לא הודעתי שמדובר בתרגיל, אך מאידך גם לא הודעתי שמדובר במקרה אמתי. מפקד ה"אילת" אמר לי שהוא חשב שמדובר בתרגיל ועל כן הוא הציב את האניה כנדרש והפעיל זרקאורים ותו לא. מה גם שבסיום הודעתי ל"יפו" ו"אילת" "גמר סודר", דווח שהיה נהוג בעת האימונים לציין גמר תרגיל אחד לקראת המעבר לתרגיל הבא.

י"ס / א.ח.י. "חיפה"

בקיץ 1962 סיימתי את תקופת השרות ב"חיפה". בשנים 1962-1965, שירתתי כמפקד בה"ד ח"י ולאחר מכן עד 31 ביולי 1966 כמפקד א.ח.י. "אילת". לאחי "חיפה" הגעתי שנית במאי 1967 ושירתתי כמפקדה בתקופת מלחמת "ששת הימים", כחודש ימים (ועל כך בנפרד).